

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain ja sairausvakuutuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksen tarkoituksena on parantaa rikoksen uhrin asemaa laajentamalla ja täydentämällä rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annettuun lakiin perustuvaa korvausjärjestelmää.

Rikoksen uhrille suoritettaisiin valtion varoista korvausta myös kivusta ja särystä sekä lisäksi kärsimyksestä, jonka on aiheuttanut vapauteen kohdistunut rikos tai siveellisyysrikos. Korvauksen saajalle maksettaisiin eräissä tapauksissa korvausta myös välttämättömistä oikeudenkäyntikuluista.

Työansion menetyksen korvaamista koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että ansion-

menetystä kärsinyt saisi sairausvakuutuksen päivärahaa kansaneläkelaitokselta ja päivärahan ylittävältä osalta rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain nojalla korvausta työansion menetyksestä valtiokonttorilta. Korvausasian ratkaisun viivästyessä ennakkoa tulisi maksaa aina, kun hakijan oikeus korvaukseen on ilmeinen. Kertakorvausten enimmäismääriä ehdotetaan myös nostettaviksi.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1991 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	6
1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset	3	1. Lakiehdotusten perustelut	6
1.1. Korvattavat vahingot	3	1.1. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta	
1.2. Korvauksen määrä	3	valtion varoista	6
1.3. Rikosvahinkojen korvaamisesta valtion		1.2. Sairausvakuutuslaki	8
varoista annetun lain ja sairausvakuutus-			
lain mukaisten etuuksien yhteensovittami-	4	2. Tarkemmat säännökset	8
nen	4	3. Voimaantulo	8
1.4. Ennakkokorvaus	5	LAKITEKSTIT	9
2. Valmisteluvaiheet	5	1. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion	
2.1. Eduskunnan lausuma	5	varoista annetun lain muuttamisesta	9
2.2. Valtion tilintarkastajien lausuma	5	2. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta	10
2.3. Pääministeri Harri Holkerin hallitus-		LIITE	11
ohjelma	5	Rinnakkaistekstit	11
2.4. Esityksen valmistelu	5	1. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion	
3. Esityksen taloudelliset vaikutukset	6	varoista annetun lain muuttamisesta	11
		2. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta	13

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

1.1. Korvattavat vahingot

Rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain (935/73, jäljempänä rikosvahinkolaki), mukaan vahingon kärsineellä on oikeus saada korvausta rikoksella aiheutetusta henkilövahingosta ja eräissä tapauksissa myös esinevahingosta. Vahingon kärsineelle korvataan valtion varoista pääsääntöisesti ne vahingot, jotka vahingosta vastuussa oleva on vahingonkorvauslain (412/74) mukaan velvollinen korvaamaan vahingon kärsineelle.

Henkilövahingona korvataan sairaanhoitokustannukset ja muut vahingosta aiheutuneet kulut, vika ja muu pysyvä haitta, tulojen tai elatuksen vähennys, elatusvelvollisen kuoleman johdosta aiheutunut elatuksen menetys ja kohtuulliset hautauskulut. Lisäksi korvataan henkilövahingon yhteydessä vahingoittuneet vaatteet ja muut tavanomaiset käyttöesineet sekä silmälasit ja hammasproteesit.

Vahingon kärsineellä on oikeus vahingonkorvauslain 5 luvun mukaan saada korvausta kivusta ja särystä (2 §) sekä siitä henkisestä kärsimyksestä, joka on aiheutettu vapauteen, kunniaan tai kotirauhaan kohdistuneella taikalla muulla sen kaltaisella rikoksella (6 §). Rikosvahinkolain nojalla näistä aineettomista vahingoista ei korvausta suoriteta. Rikosvahinkolakiä säädettyä on ensisijaisesti tavoitteena rikosten uhrin perusturvan takaaminen rikosvahinkojen varalta. Kun aineeton vahinko ei sinänsä heikennä vahinkoa kärsineen taloudellista asemaa, ei kivun ja säryn eikä kärsimyksen korvaamista pidetty yhtä tarpeellisenä ja kiireellisenä kuin taloudellisten vahinkojen korvaamista.

Rikoksen uhrin aseman parantamiseksi korvausjärjestelmää ehdotetaan laajennettavaksi siten, että myös kipu ja särky tulisivat korvattaviksi valtion varoista. Korvausta ehdotetaan maksettavaksi myös kärsimyksestä, joka on aiheutettu vapauteen kohdistuneella rikoksella

tai siveellisyysrikoksella. Korvausta kärsimyksestä maksettaisiin siten muun muassa sellaisen rikosten yhteydessä kuten laiton uhkaus, laitton vangitseminen, väkisinmakaaminen tai lapsen kohdistunut haureus. Uhri voisi saada näin korvausta, vaikka hänelle ei olisikaan rikoksesta aiheutunut muuta korvattavaa vahinkoa.

Jos vastaaja tuomitaan rangaistukseen tai korvausvelvolliseksi rikoksen asianomistajalle, veloitetaan hänet korvaamaan asianomistajan oikeudenkäyntikulut. Tuomittu on kuitenkin usein varaton, jolloin oikeudenkäyntikuluja niin kuin muitakaan korvauksia ei saada häneltä perityksi. Rikosasian asianomistaja voi varallisuusasemansa mukaan olla oikeutettu maksuttomaan oikeudenkäyntiin tai yleiseen oikeusapuun. Hänellä saattaa olla myös oikeusturvavakuutus, josta maksetaan oikeudenkäyntikuluja. Käytännössä oikeudenkäyntikulut jäävät kuitenkin usein lopullisesti asianomistajan vastattavaksi.

Oikeudenkäyntikuluja ei rikosvahinkolain nojalla korvata. Rikosvahinkolain mukaisen korvauksen saamisen edellytys kuitenkin pääsääntöisesti on, että vahinkoa kärsinyt on esittänyt korvausvaatimuksensa oikeudenkäynnissä, jos asiaa on käsitelty tuomioistuimissa. Korvausvaatimuksen esittämisestä oikeudenkäynnissä aiheutuu hakijalle kuluja. Kun valtio suorittaa rikoksen johdosta korvausta, on kohtuullista, että hakijalle korvattaisiin myös nämä kulut. Tämän vuoksi ehdotetaan, että korvauksen saajalle korvattaisiin määrältään kohtuulliset oikeudenkäyntikulut niistä tarpeellisista toimenpiteistä, joihin hän on ryhtynyt saadaakseen oikeutensa vahingonkorvaukseen vahvistetuksi.

1.2. Korvauksen määrä

Rikosvahinkolain nojalla maksettava suurin kertakorvaus on henkilövahingosta 150 000 markkaa ja esinevahingosta 75 000 markkaa. Korvausmäärien ylärajoja on korotettu viimek-

si vuonna 1984 voimaan tulleella lain muutoksella. Rahanarvon alenemisen vuoksi on tarpeellista nostaa näitä markkamääriä. Henkilövahingoista suoritettavan kertakorvauksen enimmäismäärä olisi 250 000 markkaa ja esinevahingosta sekä muusta taloudellisesta vahingosta 125 000 markkaa. Lisäksi ehdotetaan, että markkamääriä tarkistettaisiin kolmivuotiskausittain asetuksella rahanarvon muutosta vastaavasti.

1.3. Rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain ja sairausvakuutuslain mukaisten etuuksien yhteensovittaminen

Rikosvahinkolain nojalla maksettavat korvaukset ovat pääsääntöisesti toissijaisia muulla perusteella vahingosta maksettaviin korvauksiin nähden. Rikosvahinkolain perusteella maksettavasta korvauksesta näet vähennetään, mitä hakija on saman vahingon johdosta saanut tai ilmeisesti on oikeutettu saamaan jonkin muun lain nojalla. Tästä pääsäännöstä poikkeavasti rikosvahinkolain mukainen korvaus tulojen tai elatuksen vähentymisestä on ensisijainen sairausvakuutuslain (364/63) mukaiseen työkyvyttömyyden johdosta maksettavaan päivärahaan nähden. Tulojen menetystä kärsinyt saa korvausta sairausvakuutuslain nojalla vain siinä harvinaisessa tapauksessa, että sairausvakuutuslain mukainen päiväraha on suurempi kuin rikosvahinkolain nojalla ansionmenetyksestä maksettava korvaus.

Rikosvahinkokorvausten myöntämiseen liittyvien seikkojen selvittely on aikaa vievää. Hakemusten käsittelyajat ovatkin varsin pitkiä. Keskimääräinen käsittelyaika valtiokonttorissa on jopa yli vuosi. Rikoksen johdosta tulojen menetystä kärsineellä on mahdollisuus saada kansaneläkelaitokselta työkyvyttömyydestä maksettavaa päivärahaa sillä perusteella, että muun lain — siis rikosvahinkolain ja vahingonkorvauslain — mukaisen korvauksen saaminen viivästyy hakijasta riippumattomasta syystä (sairausvakuutuslain 27 §:n 2 momentti). Käytännössä tulojen menetystä kärsinyt joutuukin usein hakemaan sairausvakuutuksen päivärahaa. Näin hän joutuu asioimaan kahden eri viranomaisen luona.

Menettely on asiakkaan kannalta hankala ja aiheuttaa päällekkäistä työtä myös viranomaisille. Asiakas joutuu korvausta saadakseen en-

sin panemaan vireille rikosvahinkolain mukaisen korvaushakemuksen valtiokonttorissa ja esittämään siellä lain edellyttämän selvityksen. Sen jälkeen asiakkaan on erikseen haettava päivärahaa ja esitettävä kansaneläkelaitokselle selvitys siitä, että hän on tehnyt toisaalta kaikki ne toimenpiteet, jotka tarvitaan vahingon aiheuttaneen korvausvastuun vahvistamiseksi, ja toisaalta myös ne toimenpiteet, jotka tarvitaan rikosvahinkolain mukaisen korvauksen saamiseksi. Valtiokonttori toimittaa sitten kansaneläkelaitokselle todistuksen siitä, että asian ratkaiseminen viivästyy hakijasta riippumattomasta syystä.

Kun kansaneläkelaitos myöntää hakijalle päivärahaa, siirtyy hakijan oikeus muuhun korvaukseen kansaneläkelaitokselle päivärahaa vastaavalta osin. Kun valtiokonttori aikanaan myöntää rikosvahinkolain mukaista korvausta työansion menetyksestä, tilittää se päivärahaa vastaavan osuuden kansaneläkelaitoksen sairausvakuutusrahastoon.

Epäkohtana nykyisessä järjestelmässä on se, että rikoksen uhri joutuu odottamaan rikosvahinkolain mukaista korvausta kohtuuttoman kauan. Sairausvakuutuksen päivärahan saaminen on taas hankalaa sen vuoksi, että päiväraha on rikosvahinkolain mukaiseen korvaukseen nähden toissijainen. Rikoksen uhrin tulisi välittömästi työkyvyttömäksi jouduttuaan saada sama turva kuin muustakin syystä työkyvyttömäksi joutuneet. Tämän vuoksi ehdotetaan, että rikoksen uhri voisi hakea suoraan sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa ja päiväraha muutettaisiin ensisijaiseksi työansion menetyksestä rikosvahinkolain nojalla maksettavaan korvaukseen nähden. Näin sairausvakuutuslain mukainen päiväraha olisi perusturva, jonka uhri saisi jouduttuaan rikoksen vuoksi työkyvyttömäksi. Korvausten saaminen nopeutuisi tältä osin nykyisestä. Tämä perusturva kustannettaisiin ehdotuksen mukaan sairausvakuutuksesta. Kansaneläkelaitos ei enää saisi takautumisoikeutta rikosvahinkolain mukaiseen korvaukseen. Takautumisoikeus vahingon aiheuttajaan nähden kuitenkin säilyisi. Rikosvahinkolain mukainen korvaus työansion menetyksestä olisi rikoksen uhrille lisäetu, jota maksettaisiin perusturvan ylimenevältä osalta.

Samassa yhteydessä on tarkoitus parantaa uhrin asemaa siten, että asiakas voi jättää korvaushakemuksen myös kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoon. Vastaavasti päiväraha-hakemuksen voisi korvaushakemuksen yhtey-

dessä jättää valtiokonttorille, joka toimittaisi sen edelleen kansaneläkelaitokselle. Uhrin ei siis tarvitsisi asioida kuin yhden viranomaisen luona silloinkaan, kun hän saa korvausta kahdelta eri viranomaiselta. Hakemusmenettelyn uudistamisesta on tarkoitus säätää asetuksella siten, että rikosvahinkolain mukaisia korvaushakemuksia vastaanottaisi myös kansaneläkelaitos.

1.4. Ennakkokorvaus

Korvaushakemusten pitkistä käsittelyajoista johtuvien haittojen vähentämiseksi ehdotetaan myös ennakkokorvausten käyttöä tehostettavaksi. Korvausasiaa ei lain nykyisen 17 §:n mukaan voida valtiokonttorissa lopullisesti ratkaista ennen kuin vahingon kärsineen oikeus muihin korvauksiin on selvitetty ja hänen oikeutensa saada korvausta vahingosta vastuussa olevalta on ratkaistu ensimmäisessä oikeusasteessa tai tekijä on päätetty jättää syytteeseen panematta. Hakijalle voidaan saman pykälän 3 momentin mukaan maksaa kuitenkin ennakkokorvausta, jos hänen oikeutensa korvaukseen on ilmeinen. Käytännössä ennakkokorvauksia on myönnetty hyvin vähän. Koska tarve ennakkokorvausten saamiseen on ehdotettujen muutosten toteuttamisen jälkeenkin edelleen olemassa, ehdotetaan rikoksen uhrin aseman parantamiseksi, että ennakkokorvausta maksettaisiin korvausasian ratkaisun viivästyessä, kun hakijan oikeus korvaukseen on ilmeinen.

2. Valmisteluvaiheet

2.1. Eduskunnan lausuma

Eduskunta on antaessaan vastauksensa hallituksen esitykseen esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi (hall.es. 14/1985 vp.) edellyttänyt ”hallituksen ryhtyvän pikaisesti toimenpiteisiin rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamiseksi niin, että asianomistajalle voidaan maksaa valtion varoista korvaukset hänen menetyksistään, kärsimyksistään ja oikeudenkäyntikuluistaan”.

2.2. Valtion tilintarkastajien lausuma

Valtion tilintarkastajat ovat vuodelta 1988 antamassaan kertomuksessa todenneet, että rikosvahinkojen korvausjärjestelmää tulisi tehostaa liian pitkien käsittelyaikojen lyhentämiseksi ja selvissä tapauksissa tulisi aina voida ottaa käyttöön osittainen ennakomenettely. Korvattavien vahinkojen laatua ja korvausten enimmäismääriä tulisi tilintarkastajien kertomuksen mukaan myös tarkistaa.

2.3. Pääministeri Harri Holkerin hallitusohjelma

Pääministeri Harri Holkerin hallitusohjelman lisäpöytäkirjassa on hallituksen tavoitteeksi kirjattu rikoksista kärsimään joutuneiden aseman parantaminen.

2.4. Esityksen valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä. Esitystä valmisteltaessa laadittiin valtion varoista maksettavien etuuksien yhteensovittamista koskenut, eri ratkaisuvaihtoehtoja käsitellyt muistio. Muistiosta pyydettiin lausunnot valtiovarainministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, valtiokonttorilta ja kansaneläkelaitokselta. Lausunnoissa kannatettiin tässä esityksessä tehtyä ehdotusta rikosvahinkolain ja sairausvakuutuslain mukaisten etuuksien yhteensovittamisesta.

Oikeusministeriössä laaditusta esitysluonnoksesta saatiin lausunnot sosiaali- ja terveysministeriöltä, valtiokonttorilta ja kansaneläkelaitokselta. Lausunnonantajat suhtautuivat ehdotukseen myönteisesti ja pitivät esitystä tarpeellisenä. Valtiokonttorin ja kansaneläkelaitoksen lausunnoissa esitettiin harkittavaksi tulisiko rikosvahinkolain mukaiset asiat siirtää kokonaan valtiokonttorilta esimerkiksi kansaneläkelaitoksen hoidettaviksi. Lisäksi kansaneläkelaitoksen lausunnossa kiinnitettiin huomiota eräisiin korvausjärjestelmien yhteensovittamiseen liittyviin kysymyksiin.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Valtiolle aiheutuu lisämenoja siitä:

- että korvausta maksetaan henkilövahingon yhteydessä myös kivusta ja särystä
- että korvausta maksetaan myös vapautteen kohdistuneella ja rikoslain 20 luvussa mainitulla rikoksella aiheutetusta kärsimyksestä ja
- että korvausta maksetaan vahingon kärsijälle aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista sekä
- että maksettavien kertakorvausten enimmäismääriä nostetaan.

määmääriä nostetaan.

Valtiolle edellä mainituista uudistuksista aiheutuva lisämeno arvioidaan varovaisesti kolmeksi miljoonaksi markaksi vuodessa. Koska sairausvakuutuksen päiväraha tulee ehdotuksen mukaan ensisijaiseksi rikosvahinkolain nojalla tulojen tai elatuksen menetyksestä suoritettavaan korvaukseen nähden, vähenee valtion tulo- ja menoarviossa rikosvahinkojen korvaamiseen varattavan määrärahan tarve tältä osin arviolta kahdella miljoonalla markalla. Vastava menoaerä tulee lisäyksenä sairausvakuutuksen päivärahan menoihin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista

3 §. Pykälän 1 momentin mukaan rikosvahinkolain mukaisesta korvauksesta vähennetään, mitä hakija saman vahingon johdosta on saanut tai ilmeisesti on oikeutettu saamaan jonkin muun lain perusteella. Kuitenkin tulojen tai elatuksen vähentymisestä maksetaan korvaus ensisijaisesti rikosvahinkolain nojalla, vaikka hakija olisikin oikeutettu työkyvyttömyyden johdosta saamaan myös sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa. Yleisperusteluissa mainituista syistä ehdotetaan, että rikosvahinkolain mukaisesta korvauksesta vähennettäisiin myös sairausvakuutuksen päiväraha. Rikosvahinkolain mukaista korvausta tulojen tai elatuksen vähentymisestä suoritettaisiin siten vain siltä osin kuin se on suurempi kuin sairausvakuutuksen päiväraha.

Useimmissa tapauksissa rikosvahinkolain mukainen korvaus tulojen tai elatuksen vähentymisestä on suurempi kuin sairausvakuutuksen päiväraha. Rikosvahinkolain nojalla ansiomenetyksestä maksetaan täysi korvaus, enintään kuitenkin sairausvakuutuslain perusteella ilman lapsikorotusta suoritettavan vähimmäispäivärahan kymmenkertainen määrä. Vähimmäispäiväraha on tällä hetkellä 55,50 markkaa. Sairausvakuutuslain mukainen päiväraha taas on aina vähintään vähimmäispäivärahan suuruinen ja jos hakijalla on ollut työtuloja,

päivärahaan lisätään ansiosidonnainen osa, joka on yleensä keskeisillä tuloalueilla noin 80 prosenttia työtuloista. Lisäksi päivärahaan tulee huollettavana olevien lasten lukumäärän perusteella lapsikorotus, joka on enimmillään 15,05 markkaa. Päivärahaa ei kuitenkaan makseta niin sanotulta omavastuuajalta, joka on sairastumispäivä ja seitsemän arkipäivää työkyvyttömyyden alkamisesta.

5 §. Ehdotuksen mukaan henkilövahingon kärsineelle maksettaisiin korvausta myös kivusta ja särystä. Kivun ja säryn määrää ei voida objektiivisesti mitata. Mahdollista on, että korvaus rikoksen aiheuttamasta kivusta ja särystä määrätään lähinnä vamman vakavuusasteen perusteella, niin kuin oikeuskäytännössäkin menetellään.

Pykälään lisättäväksi ehdotetun 2 momentin mukaan henkilövahinkona korvattaisiin myös vapautteen kohdistuneella tai rikoslain 20 luvussa mainitulla siveellisyyserikoksella aiheutettu kärsimys. Korvausta voitaisiin maksaa näin muun muassa väkisinmakaamisen, lapseen kohdistuneen haureuden ja laittoman uhkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä. Nämä rikokset ovat laadultaan sellaisia, ettei niistä välttämättä aiheudu muita korvattavia henkilövahinkoja. Rikoksen aiheuttaman kärsimyksen markkamääräiseen arviointiin ei voida osoittaa objektiivista perustetta, eikä kärsimyksen mitaamiselle markkamääräisesti ole kovin vakiintunutta käytäntöä. Korvauksen määrä tulisi ratkaistavaksi yksittäistapauksittain.

7 ja 10 §. Henkilövahingosta suoritettavan kertakorvauksen enimmäismäärä ehdotetaan korotettavaksi 150 000 markasta 250 000 markkaan. Esinevahingosta sekä 8 a §:ssä tarcoitetusta taloudellisesta vahingosta maksettavan kertakorvauksen enimmäismäärä ehdotetaan korotettavaksi 75 000 markasta 125 000 markkaan. Kertakorvauksen enimmäismäärää laskettaessa otetaan edelleen huomioon korvauksesta 3 §:n mukaan tehtävät vähennykset. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi myös uusi 27 a §, jonka mukaan enimmäismääriä tulisi tarkistaa asetuksella kolmivuotiskausittain.

10 a §. Lakiin lisättäväksi ehdotetun pykälän mukaan hakija, jolle rikosvahinkolain nojalla suoritetaan korvausta, saisi korvausta myös oikeudenkäyntikuluistaan. Korvausta suoritettaisiin niistä toimenpiteistä, jotka ovat olleet tarpeen, jotta vahingon kärsinyt on saanut oikeutensa vahingonkorvaukseen vahvistetuksi, kuten matka- ja toimeentulokustannuksista, pöytäkirjamaksuista ja myös avustajan käytöstä aiheutuneista kuluista. Kulut korvattaisiin määrältään kohtuullisina.

Korvausta edellä tarkoitetuista kuluista ei suoritettaisi siltä osin kun hakija on saanut niistä korvauksen jonkun muun lain esimerkiksi maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain (87/73) tai valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetun lain (666/72) nojalla. Valtiolla olisi myös oikeus periä vahingosta vastuussa olevalta takaisin edellä tarkoitettu korvaus siltä osin kuin tämä on tuomittu korvausvelvolliseksi. Tästä ehdotetaan säädetäväksi 19 §:ssä.

Ehdotettu pykälä ei koske rikosvahinkolain mukaisen korvauksen hakemisesta aiheutuneita kuluja. Näiden kulujen korvaamisesta on säännökset lain 24 §:ssä.

17 §. Hakijalla olisi ehdotuksen mukaan oikeus ennakkokorvaukseen aina, kun korvaus asian ratkaiseminen viivästyy ja hänen oikeutensa korvaukseen on ilmeinen. Ennakkokorvausten maksaminen ei enää olisi harkinnanvaraista. Ratkaisun voidaan katsoa viivästyneen, jos hakija joutuisi odottamaan ratkaisua useita kuukausia. Jos asiaa lopullisesti ratkaistaessa käy ilmi, ettei hakijalla olisikaan ollut oikeutta korvaukseen, voidaan suoritettu määrä periä hakijalta takaisin lain 23 §:n nojalla.

19 §. Valtiolla on oikeus periä rikosvahinkolain nojalla maksamansa korvaus takaisin vahingosta vastuussa olevalta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä,

että myös oikeudenkäyntikuluista maksettava korvaus voidaan periä takaisin vahingosta vastuussa olevalta. Oikeus hakijalle tulevaan korvaukseen oikeudenkäyntikuluista siirtyy valtiolle sinä päivänä, jona valtiokonttori on päättänyt maksaa korvausta ja enintään siltä osin kuin korvausta on päätetty maksaa. Pykälän 2 momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että takaisinperintää koskevat menettelysäännökset soveltuvat myös oikeudenkäyntikuluista maksettavaan korvaukseen.

27 a §. Tässä esityksessä henkilö- ja esinevahingoista maksettavien korvausten enimmäismääriä ehdotetaan korotettavaksi rahanarvon alenemisen vuoksi. Jotta korvausten enimmäismäärien muuttaminen vastaisuudessa olisi nykyistä joustavampaa, tulisi nämä määrät ehdotuksen mukaan tarkistaa asetuksella.

Voimaantulosäännös. Voimaantulosäännöksen 2 momenttiin on otettu säännökset siitä, milloin on sovellettava aikaisemman ja milloin uuden lain säännöksiä. Uuden lain 3 §:n 1 momenttia ei sovellettaisi, jos rikos on tehty ennen lain voimaantuloa. Rikosvahinkolain mukaisen työansion tai elatuksen menetyksestä maksettavan korvauksen ensisijaisuus poistuisi näin samanaikaisesti, kun sairausvakuutuslakiin lisättävä uusi säännös sairausvakuutuksen päivärahan maksamisesta rikoksen uhrille tulisi sovellettavaksi. Muutoin uuden lain säännöksiä sovellettaisiin, jos valtiokonttori ei ole antanut korvausasiassa vielä lopullista päätöstä, vaikka vahinko olisi aiheutettu ennen lain voimaantuloa tehdyllä rikoksella. Korvauksen saajalle voidaan näin maksaa muun muassa korvausta kivusta ja särystä tai oikeudenkäyntikuluista silloinkin, kun rikos on tehty ennen lain voimaantuloa. Jos valtiokonttorissa jo vireillä olevan asian asiakirjoista ilmenee, että korvauksen saajalle on tuomittu myös uuden lain mukaisia korvauksia, valtiokonttorin tulee varata hakijalle mahdollisuus täydentää tämän johdosta hakemustaan. Sen sijaan niissä tapauksissa, joissa vahingon kärsineelle ei ole aiheutettu kivun ja säryn lisäksi muuta sellaista henkilövahinkoa, joka oikeuttaisi hänet rikosvahinkolain mukaisiin korvauksiin, ei ennen uuden lain voimaantuloa tehdyllä rikoksella aiheutetusta kivusta ja särystä suoriteta korvausta. Voimaantulosäännöksessä oleva rajoitus on kuitenkin tarpeen sen vuoksi, etteivät yksinomaan kivun ja säryn korvaamista koskevat hakemukset äkillisesti suuresti nostaisi valtiokonttoriin tulevien korvaushakemusten

määriä ja siten hidastuttaisi entisestään korvausten saantia.

1.2. Sairausvakuutuslaki

27 c §. Lain 27 §:n 1 momentin nojalla suoritetaan päivärahaa sairaudesta, viasta tai vamman perusteella korvausta saavalle vain siltä osin kuin sairausvakuutuslain mukainen päiväraha tai korvaus ylittää muun lain nojalla suoritettavan korvauksen. Kun rikoksen uhri on oikeutettu korvaukseen työkyvyttömyyden aiheuttamasta tulojen vähentymisestä ensinnäkin vahingon aiheuttajalta vahingonkorvauslain mukaan ja toisaalta valtiolta rikosvahinkolain mukaan, ei sairausvakuutuslain mukaisista päivärahaa suoriteta muussa kuin siinä saman pykälän 2 momentissa tarkoitetussa tapauksessa, että muun lain perusteella suoritettava korvaus viivästyy hakijasta riippumattomasta syystä. Jos sairausvakuutuksen päivärahaa on tällöin maksettu, rikosvahinkolain perusteella myönnettävä korvaus suoritetaan päivärahaa vastaavalta osalta kansaneläkelaitokselle takaisin.

Nyt ehdotetun uuden 27 c §:n mukaan rikoksen johdosta työkyvyttömäksi joutuneelle maksettaisiin päivärahaa, vaikka vakuutettu olisi oikeutettu korvaukseen muun lain perusteella. Työansion menetyksestä ei uhrille vastaavalta osin myönnettäisi rikosvahinkolain mukaisista korvausta. Kansaneläkelaitoksella olisi 2 momentin säännöksen mukaan takautumisoikeus vahingonkorvauslain perusteella vastuussa olevaan vahingon aiheuttajaan nähden. Sen sijaan kansaneläkelaitos ei olisi enää oi-

keutettu perimään suorittamaansa päivärahaa valtiokonttorilta.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan kansaneläkelaitos voisi luopua vaatimasta korvausta, jos perintä olisi ilmeisen kohtuutonta. Vastaavasti valtiokonttori voi maksuvapautuslain (529/80) perusteella vapauttaa maksuvelvollisen valtiolle tulevasta maksusta. Jos vakuutettu on saanut korvausta vahingonkorvauslain perusteella työkyvyttömyyden aiheuttamasta tulojen tai elatuksen vähentymisestä vahingosta vastuussa olevalta ja nostanut myös sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa, kansaneläkelaitos voi periä suorittamansa päivärahan vakuutetulta takaisin.

Voimaantulosäännös. Rikoksella aiheutetusta työkyvyttömyydestä suoritettaisiin päivärahaa uuden lain mukaisesti, jos työkyvyttömyys on alkanut lain voimaantulon jälkeen.

2. Tarkemmat säännökset

Rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annettua asetusta (198/74) tarkistettaisiin siten, että rikosvahinkolain mukaisia korvaushakemuksia vastaanottaisi myös kansaneläkelaitos.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan saatettaviksi voimaan vuoden 1991 alusta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain (935/73) 3 §:n 1 momentti, 5 §:n 1 kohta, 7 ja 10 §, 17 §:n 3 momentti sekä 19 §:n 1 ja 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 momentti ja 19 §:n 2 momentti 23 päivänä joulukuuta 1981 annetussa laissa (973/81), 5 §:n 1 kohta, 7 ja 10 § 20 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa (63/84) ja 19 §:n 1 momentti 13 päivänä helmikuuta 1987 (133/87) annetussa laissa, sekä

lisätään 5 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 20 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa, uusi 2 momentti, lakiin uusi 10 a § ja sen edelle uusi väliotsikko sekä lakiin uusi 27 a § seuraavasti:

3 §

Tämän lain nojalla maksettavasta korvauksesta on vähennettävä, mitä hakija saman vahingon johdosta on saanut tai ilmeisesti on oikeutettu saamaan jonkin muun lain perusteella.

— — — — —

5 §

Henkilövahingon kärsineelle suoritetaan korvaus:

1) sairaanhoitokustannuksista ja muista vahingosta aiheutuneista kuluista, kivusta ja särystä sekä viasta ja muusta pysyvästä haitasta;

— — — — —

Henkilövahingona korvataan myös kärsimys, joka on aiheutettu vapauteen kohdistuneella tai rikoslain 20 luvussa mainitulla rikoksella.

7 §

Henkilövahingon kärsineelle samasta vahingon tapahtumasta suoritettava kertakorvaus ei, 3 §:n nojalla tehtävät vähennykset mukaan luettuina, saa olla 250 000 markkaa suurempi.

10 §

Esinevahingon tai 8 a §:ssä tarkoitettujen muun vahingon kärsineelle samasta vahingon tapahtumasta suoritettava korvaus ei, 3 §:n nojalla tehtävät vähennykset mukaan luettuina, saa olla 125 000 markkaa suurempi.

Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen**10 a §**

Jos asiaa on käsitelty tuomioistuimessa, korvataan korvauksen saajalle, siltä osin kuin

harkitaan kohtuulliseksi, kulut tarpeellisista toimenpiteistä, joihin hän on ryhtynyt saadaksesen oikeutensa vahingonkorvaukseen vahvistetuksi.

Korvausta kuluista ei kuitenkaan suoriteta siltä osin kuin hakija on saanut niistä korvauksen muun lain tai vapaaehtoisen vakuutuksen nojalla taikka asian hävinnyt vastapuoli on ne hänelle korvannut.

17 §

Korvausasian ratkaisun viivästyessä suoritetaan hakijalle ennakkokorvausta, jos hänen oikeutensa korvaukseen on ilmeinen.

19 §

Korvauksen hakijan oikeus vahingonkorvaukseen vahingosta vastuussa olevalta siirtyy valtiolle sinä päivänä, jolloin valtiokonttori on päättänyt maksaa korvausta ja enintään siltä osin kuin korvausta on päätetty maksaa. Vastaavasti siirtyy valtiolle hakijan oikeus saada vastapuolelta korvaus 10 a §:ssä tarkoitetuista kuluista.

Valtion takautumisoikeuteen perustuva saaminen peritään sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain (318/63) mukaisessa järjestyksessä. Perintään ei voida ryhtyä ennen kuin tuomioistuimen päätös, jolla vahingosta vastuussa oleva on velvoitettu suorittamaan korvausta, on saanut lainvoiman. Vapautuksen tai helpotuksen myöntämisestä tämän pykälän nojalla valtiolle tulevan korvauksen suorittamisesta on lisäksi voimassa, mitä maksuvapautuslaissa (529/80) on säädetty.

— — — — —

27 a §

Edellä 7 ja 10 §:ssä mainitut markkamäärät tarkistetaan asetuksella kolmivuotiskausittain rahanarvon muutosta vastaavasti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tämän lain 3 §:n 1 momenttia ei sovelleta, jos rikos on tehty ennen tämän lain voimaantuloa. Muutoin tätä lakia sovelletaan myös kor-

vattaessa vahinkoa, joka on aiheutettu ennen tämän lain voimaantuloa tehdyllä rikoksella, jolle valtiokonttori ole ennen tämän lain voimaantuloa antanut asiasta lopullista päätöstä. Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyllä rikoksella aiheutettu kipu ja särky korvataan kuitenkin vain, jos korvauksen hakijalle on aiheutettu samalla rikoksella myös muuta korvattavaa henkilövahinkoa.

2.

Laki**sairausvakuutuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 4 päivänä heinäkuuta 1963 annettuun sairausvakuutuslakiin (364/63) uusi 27 c § seuraavasti:

27 c §

Jos työkyvyttömyys on aiheutettu rikoksella ja vakuutetulla on oikeus saada korvausta työkyvyttömyyden aiheuttamasta tulojen tai elatuksen vähentymisestä vahingonkorvauslain (412/74) tai rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain (935/73) perusteella, suoritetaan tämän lain mukaista päivärahaa 27 §:n estämättä.

Vakuutetun oikeus 1 momentissa tarkoitettuun vahingonkorvauslain mukaiseen korvaukseen siirtyy kansaneläkelaitokselle suoritettun päivärahan määrään saakka. Kansaneläkelaitos voi kuitenkin luopua vaatimasta kor-

vausta korvausvelvolliselta, jos periminen olisi ilmeisen kohtuutonta.

Jos vakuutettu on saanut 1 momentissa mainittua korvausta korvausvelvolliselta, kansaneläkelaitoksella on oikeus periä suorittamansa päivärahan määrä vakuutetulta korvauksen määrään saakka.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tämän lain mukaisesti suoritetaan päivärahaa työkyvyttömyydestä, joka on alkanut lain voimaantulon jälkeen.

Helsingissä 5 päivänä lokakuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Tarja Halonen*

1.

Laki

rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista 21 päivänä joulukuuta 1973 annetun lain (935/73) 3 §:n 1 momentti, 5 §:n 1 kohta, 7 ja 10 § ja 17 §:n 3 momentti sekä 19 §:n 1 ja 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 momentti ja 19 §:n 2 momentti 23 päivänä joulukuuta 1981 annetussa laissa (973/81), 5 §:n 1 kohta, 7 ja 10 § 20 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa (63/84) ja 19 §:n 1 momentti 13 päivänä helmikuuta 1987 (133/87) annetussa laissa, sekä

lisätään 5 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 20 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa, uusi 2 momentti, lakiin uusi 10 a § ja sen edelle uusi väliotsikko sekä lakiin uusi 27 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Tämän lain nojalla maksettavasta korvauksesta on vähennettävä, mitä hakija saman vahingon johdosta on saanut tai ilmeisesti on oikeutettu saamaan jonkin muun lain perusteella. *Jos hakija on oikeutettu työkyvyttömyyden johdosta saamaan myös sairausvakuutuslain (364/63) mukaista päivärahaa, suoritetaan hänelle kuitenkin ensisijaisesti tämän lain mukainen korvaus tulojen tai elatuksen vähentymisestä.*

3 §

Tämän lain nojalla maksettavasta korvauksesta on vähennettävä, mitä hakija saman vahingon johdosta on saanut tai ilmeisesti on oikeutettu saamaan jonkin muun lain perusteella.

5 §

Henkilövahingon
korvaus: kärsineelle suoritetaan

1) sairaanhoitokustannuksista ja muista vahingosta aiheutuneista kuluista, sekä viasta ja muusta pysyvästä haitasta;

1) sairaanhoitokustannuksista ja muista vahingosta aiheutuneista kuluista, *kivusta ja särystä* sekä viasta ja muusta pysyvästä haitasta;

Henkilövahinkona korvataan myös kärsimys, joka on aiheutettu vapauteen kohdistuneella tai rikoslain 20 luvussa mainitulla rikoksella.

7 §

Henkilövahingon kärsineelle samasta vahinkotapahtumasta suoritettava kertakorvaus ei, 3 §:n nojalla tehtävät vähennykset mukaan luettuina, saa olla 150 000 markkaa suurempi.

7 §

Henkilövahingon kärsineelle samasta vahinkotapahtumasta suoritettava kertakorvaus ei, 3 §:n nojalla tehtävät vähennykset mukaan luettuina, saa olla 250 000 markkaa suurempi.

Voimassa oleva laki

10 §

Esinevahingon tai 8 a §:ssä tarkoitetun muun vahingon kärsineelle samasta vahinkota-
pahtumasta suoritettava korvaus ei, 3 §:n no-
jalla tehtävät vähennykset mukaan luettuina,
saa olla 75 000 markkaa suurempi.

Ehdotus

10 §

Esinevahingon tai 8 a §:ssä tarkoitetun muun vahingon kärsineelle samasta vahinkota-
pahtumasta suoritettava korvaus ei, 3 §:n no-
jalla tehtävät vähennykset mukaan luettuina,
saa olla 125 000 markkaa suurempi.

Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen

10 a §

*Jos asiaa on käsitelty tuomioistuimessa, kor-
vataan korvauksen saajalle, siltä osin kuin
harkitaan kohtuulliseksi, kulut tarpeellisista
toimenpiteistä, joihin hän on ryhtynyt saadak-
seen oikeutensa vahingonkorvaukseen vahvis-
tetuksi.*

*Korvausta kuluista ei kuitenkaan suoriteta
siltä osin kuin hakija on saanut niistä korvauk-
sen muun lain tai vapaaehtoisen vakuutuksen
nojalla taikka asian hävinnyt vastapuoli on ne
hänelle korvannut.*

17 §

Hakijalle, jonka oikeus korvaukseen on il-
meinen, voidaan kuitenkin sen estämättä, mitä
edellä 1 ja 2 momentissa säädetään, suorittaa
ennakkokorvausta.

*Korvausasian ratkaisun viivästyessä suori-
taan hakijalle ennakkokorvausta, jos hänen
oikeutensa korvaukseen on ilmeinen.*

19 §

Korvauksen hakijan oikeus vahingonkor-
vaukseen vahingosta vastuussa olevalta siirtyy
valtiolle sinä päivänä, jolloin valtiokonttori on
päättänyt maksaa korvausta ja enintään siltä
osin kuin korvausta on päätetty maksaa.

19 §

Korvauksen hakijan oikeus vahingonkor-
vaukseen vahingosta vastuussa olevalta siirtyy
valtiolle sinä päivänä, jolloin valtiokonttori on
päättänyt maksaa korvausta ja enintään siltä
osin kuin korvausta on päätetty maksaa. *Vas-
taavasti siirtyy valtiolle hakijan oikeus saada
vastapuolelta korvaus 10 a §:ssä tarkoitetuista
kuluista.*

Valtion takautumisoikeuteen perustuva saa-
minen peritään sakkorangaistuksen täytän-
töönpanosta annetun lain (318/63) mukaisessa
järjestyksessä. Perintään ei voida ryhtyä ennen
kuin tuomioistuimen päätös, jolla vahingosta
vastuussa oleva on velvoitettu suorittamaan
vahingonkorvausta, on saanut lainvoiman. Va-
pautuksen tai helpotuksen myöntämisestä tä-
män pykälän nojalla valtiolle tulevan korvauk-
sen suorittamisesta on lisäksi voimassa, mitä
maksuvapautuslaissa (529/80) on säädetty.

Valtion takautumisoikeuteen perustuva saa-
minen peritään sakkorangaistuksen täytän-
töönpanosta annetun lain (318/63) mukaisessa
järjestyksessä. Perintään ei voida ryhtyä ennen
kuin tuomioistuimen päätös, jolla vahingosta
vastuussa oleva on velvoitettu suorittamaan
korvausta, on saanut lainvoiman. Vapautuksen
tai helpotuksen myöntämisestä tämän pykälän
nojalla valtiolle tulevan korvauksen suorittami-
sesta on lisäksi voimassa, mitä maksuvapautus-
laissa (529/80) on säädetty.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

27 a §

Edellä 7 ja 10 §:ssä mainitut markkamäärät tarkistetaan asetuksella kolmivuotiskausittain rahanarvon muutosta vastaavasti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tämän lain 3 §:n 1 momenttia ei sovelleta, jos rikos on tehty ennen tämän lain voimaantuloa. Muutoin tätä lakia sovelletaan myös korvattaessa vahinkoa, joka on aiheutettu ennen tämän lain voimaantuloa tehdyllä rikoksella, jollei valtiokonttori ole ennen tämän lain voimaantuloa antanut asiasta lopullista päätöstä. Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyllä rikoksella aiheutettu kipu ja särky korvataan kuitenkin vain, jos korvauksen hakijalle on aiheutettu samalla rikoksella myös muuta korvattavaa henkilövahinkoa.

2.

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 4 päivänä heinäkuuta 1963 annettuun sairausvakuutuslakiin (364/63) uusi 27 c § seuraavasti:

Ehdotus

27 c §

Jos työkyvyttömyys on aiheutettu rikoksella ja vakuutetulla on oikeus saada korvausta työkyvyttömyyden aiheuttamasta tulojen tai elatuksen vähentymisestä vahingonkorvauslain (412/74) tai rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain (935/73) perusteella, suoritetaan tämän lain mukaista päivärahaa 27 §:n estämättä.

Vakuutetun oikeus 1 momentissa tarkoitettuun vahingonkorvauslain mukaiseen korvaukseen siirtyy kansaneläelaitokselle suoritettun päivärahan määrään saakka. Kansaneläkelaitos voi kuitenkin luopua vaatimasta korvausta korvausvelvolliselta, jos periminen olisi ilmeisen kohtuutonta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Jos vakuutettu on saanut 1 momentissa mainittua korvausta korvausvelvolliselta, kansaneläkelaitoksella on oikeus periä suorittamansa päivärahan määrä vakuutetulta korvauksen määrään saakka.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .*

Tämän lain mukaisesti suoritetaan päivärahaa työkyvyttömyydestä, joka on alkanut lain voimaantulon jälkeen.
